

Interventies

Hersteldoel

Diagnose

Hulpvraag

**DE
GROTE
BEEK**

HERSTELPLAN

Herstelplan

Landgoed De Grote Beek

GGzE faciliteert zorg voor mensen met psychiatrische en psychosociale problemen. Deze zorg varieert van dagbesteding en wonen tot specialistische en forensische behandeling. Deze essentiële maatschappelijke functie staat echter, zoals bij meer zorginstellingen, onder druk: zowel ruimtelijk, financieel als maatschappelijk. Het landgoed heeft dus een hulpvraag. Dit herstelplan richt zich op een duurzame ontwikkeling van de hoofdlocatie van GGzE, Landgoed De Grote Beek, passend bij deze veelheid aan opgaven.

Mentale gezondheid wordt een steeds groter maatschappelijke opgave. Als gevolg van de verstedelijking van de stad Eindhoven verdwijnen echter de plekken die bijdragen aan de mentale gezondheid van de samenleving, ons tot rust brengen en weerbaar maken. Het landgoed is in potentie zo'n herstelplek, maar door de druk van allerlei korte termijn opgaven wordt deze potentie niet optimaal benut. Daarom ontwikkelden we een herstelplan voor het landgoed. De betekenis van herstel is hier dubbel; met het plan bieden we herstel van het landgoed voor de opgaven op de korte termijn en bouwen we aan het gezondheidslandgoed van de toekomst, een herstelplek voor cliënten, de samenleving en de natuur.

Het herstelplan is gebaseerd op een gebruikelijk behandelplan van de GGZ. Bestaande uit het definiëren van de hulpvraag, het stellen van een diagnose, en het komen tot een hersteldoel met bijbehorende interventies.

Het plan is tot stand gekomen door een combinatie van ontwerp onderzoek, gesprekken met medewerkers en bezoek van de locatie. Onderdeel hiervan was het uitgebreid meelopen met de verschillende gebruikers van het landgoed, variërend van beveiliging, behandelaars en cliënten. In afstemmingsmomenten met het College van Rijksadviseurs is de inhoud van het plan verder aangescherpt.

Januari 2024

KOLLEKTIEF

CRa
College van Rijksadviseurs

Gijs de Haan
Corné Strootman
Vincent Peters

Hans Pepers
Martijn Schuurman
Theike Roelofs

Wouter Veldhuis
Carolien Ligtenberg

contact@kollektief.net

Hulpvraag Zorg onder druk

De vraag van de Grote Beek staat niet op zichzelf maar is exemplarisch voor de staat van de geestelijke gezondheidszorg. De vraag naar geestelijke gezondheidszorg is gegroeid en groeiende. Tegelijkertijd stijgt het tekort aan zorgmedewerkers en werken GGZ-instellingen met beperkte financiële middelen.

Daardoor komt de vraag meer centraal te staan: wat is doelmatige zorg, waar moeten de geïntegreerde GGz instellingen zich nu op richten? Op mensen met een ernstige psychiatrische stoornis die gespecialiseerde zorg nodig hebben of op de mentale gezondheid van de gehele bevolking?

Moeten we terug naar de tijden van het krankzinnigeninstituut, waarin de zorg compleet los stond van de maatschappij? Voor ons is dit geen optie. Bij het bieden van zorg gericht op herstel kan de GGZ niet los van de samenleving worden gezien. Een toenemend deel van de psychische

problematiek van de mensen die een beroep doen op de ggz, wordt veroorzaakt door wat er in de maatschappij gebeurt. Daarom is een integrale benadering en samenwerking, ook buiten de GGZ, noodzakelijk. Belangrijk is om de integratie tussen de verschillende claims op het landgoed in goede banen te leiden. We doen daarom een voorzet voor een ontwikkelvisie voor Landgoed De Grote Beek dat GGzE helpt om zelf strategische plannen op te stellen en samen te werken met de gemeente. Centraal in deze visie staat dat het landgoed haar zorgfunctie optimaal kan (blijven) faciliteren.

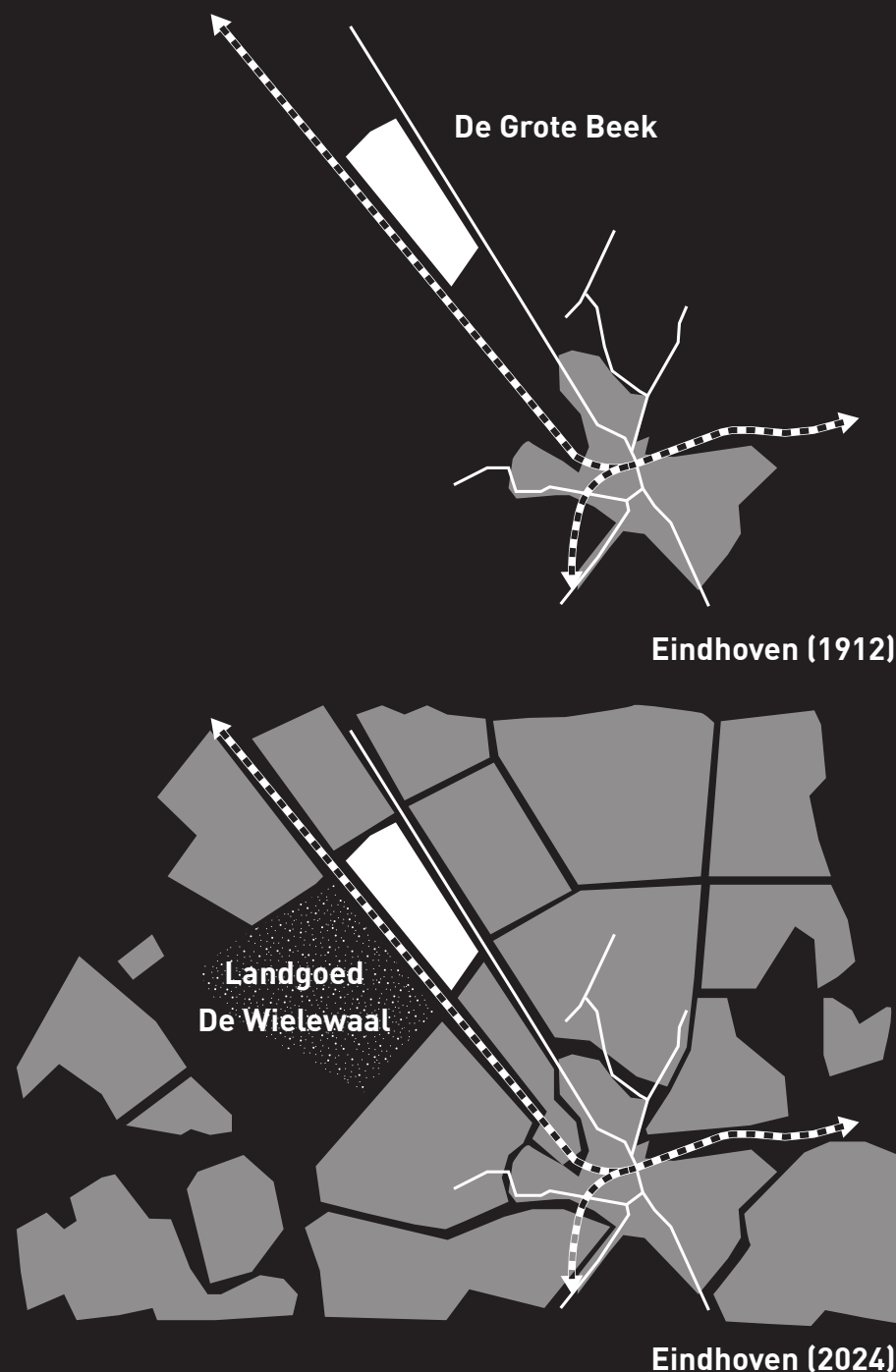
Hulpvraag

Veranderende context

De Grote Beek is bewust buiten de maatschappij gebouwd. Als krankzinnigeninstituut bood het zorg in een rustige, afgesloten groene omgeving. Door de tijd heen is de stad steeds dichterbij het landgoed aan gegroeid waardoor zij meer in de stad is komen te liggen. Ook is het landgoed opengesteld. Zo is een integratie met de oprukkende stad aangegaan. Qua ruimtelijke opzet zijn er echter maar weinig ingrepen gedaan om deze integratie in goede banen te leiden.

Samen met de Wielewaal is Landgoed De Grote Beek een van de laatste groene plekken in Noord-Eindhoven. Door de ontwikkeling van het stadsbos wordt het landgoed nog meer onderdeel van Eindhoven. Het roept de vraag op hoe deze nieuwe parkfunctie samen moet gaan met de zorgfunctie die het landgoed faciliteert.

De directe aanleiding voor de hulpvraag is de ontwikkeling van het stadsbos waarin het landgoed enigszins ongevraagd is opgenomen. Het stadsbos is nodig omdat Eindhoven nieuwe groenruimten nodig heeft voor het welzijn van de inwoners. Het stadsbos legt een parkeer- en waterbergingsopgave neer en voorziet nieuwe fiets- en wandelverbindingen. Opvallend genoeg zijn dit allemaal praktische ingrepen die weinig doen met de potentie van het landgoed om het (mentale) welzijn van de Eindhovenaren te verbeteren.

Hulpvraag

Praktische problemen

Naast een veranderende context spelen er ook praktische problemen die de gebruikswaarde van het landgoed voor zowel cliënten, zorgprofessionals als bezoekers verminderen. Met gerichte structuringrepen en ontwikkelend beheer zijn deze problemen stuk voor stuk op te lossen.

Gebruikers van het landgoed krijgen op dit moment niet de optimale ervaring tijdens hun verblijf. Er zijn weinig kwalitatieve en comfortabele rustplaatsen en recreatieve voorzieningen (1). Een gebrek aan verblijfskwaliteit kan de aantrekkingskracht van het landgoed verminderen, zowel voor cliënten als voor zorgprofessionals.

Geparkeerde auto's zijn overal op het landgoed te vinden (2). Een goede bereikbaarheid is van belang, maar de veiligheid van voetgangers en fietsers moet ook gegarandeerd kunnen worden. Een oplossing voor de parkeerproblematiek vergroot de leefbaarheid van het landgoed.

De onduidelijke structuur van Landgoed De Grote Beek kan leiden tot verwarring bij bezoekers en bemoeilijkt de navigatie. Een gebrek aan duidelijke hiërarchie in paden en zones kan de algemene ervaring van cliënten negatief beïnvloeden. Een goed doordachte en heldere structuur is van groot belang om de toegankelijkheid te verbeteren en de waarde van het landgoed als zorgplek te verhogen.

Veel van het groen wordt strak gemaaid en levert weinig op voor de natuur (3). Een gezonde biodiversiteit is essentieel voor het behoud van ecologische evenwichten en draagt bij aan de algehele veerkracht van het landgoed.

1

2

3

Waarden

De waarde van Landgoed De Grote Beek voor de geestelijke gezondheidszorg wordt snel duidelijk in gesprek met de medewerkers van GGzE, maar is tot nu toe niet scherp vastgelegd. Om de kwaliteiten die van het landgoed een zorglandgoed maken te waarborgen en versterken, moeten ze tastbaar en bespreekbaar worden. De volgende pagina's beschrijvingen de waarden in woord en beeld.

De waarden zijn onder te verdelen in de drie categorieën, gebaseerd op de therapeutische milieus van Janzing & Kerstens (2005). Elk milieu biedt een andere basis voor een behandeling. Door voor ieder milieu specifieke plekken op het landgoed aan te wijzen, ontstaan mogelijkheden om de ruimtelijke inrichting beter aan te laten sluiten bij de therapeutische functie.

Ondersteunen

Plekken binnen dit milieu bieden voldoende ruimte voor rust en ontspanning. Behandeling heeft als doel de situatie waarin de cliënt zich bevindt te stabiliseren.

Ontdekken

Plekken binnen dit milieu zetten aan tot denken. Bij behandeling wordt de cliënt geconfronteerd met zijn gedrag in relatie tot zichzelf en de ander en ontdekt waar de oorsprong ligt van patronen. Er wordt structuur geboden waarbinnen ontregeling plaats kan vinden.

Integreren

Hier komt de cliënt in aanraking met nieuwe situaties en leert hij door de interactie met andere mensen. Ook het oefenen met sociaal-maatschappelijke rollen staat centraal.

Een oase van rust (ondersteunen)

De Grote Beek is een stille plek met weinig prikkels. Een plek waar iedereen tot zichzelf kan komen tijdens een wandeling door het bos. Als wandelaar loop je er misschien niet alleen, maar het is rustig genoeg om bij te komen na een intensieve behandeling.

Een veilige tussenruimte (ondersteunen)

Cliënten zetten hun eerste stappen richting een bestaan in de grotere samenleving binnen de contouren van het landgoed. De Grote Beek vormt een veilige tussenruimte waar die samenleving selectief en gecontroleerd wordt binnengelaten.

Een plek van betekenis (ontdekken)

De Grote Beek is een historische plek waar cliënten een bijzondere band mee hebben. Voor sommigen is het letterlijk een privilege er een rondje te mogen lopen. De air en ruimtelijke inrichting die horen bij een landgoed draagt voor de bewoners bij aan de beleving van de omgeving en zichzelf.

Een zinvolle plek (integreren)

De activiteiten op het landgoed verleiden de cliënten om uit hun bed te komen. De sociale werkplaatsen helpen om weer een routine op te bouwen. Sommige cliënten krijgen op het landgoed zelfs de ruimte een eigen onderneming te beginnen.

Een plek vol verrassing (ontdekken)

Het landgoed is op sommige plekken onverwacht en provocerend. Door onverwachte ontmoetingen met personen, natuur en kunst wordt het gebruikelijke ritme van de cliënten en bezoekers doorbroken. Op deze manier ontstaat er een mogelijkheid om te reflecteren op het eigen gedrag.

Een plaats die bezocht mag worden (integreren)

Het landgoed is het gezicht van GGzE naar de buitenwereld. Door omwonenden uit te nodigen het gebied te gebruiken ontstaat er wederzijds begrip. De bezoekers en omwonenden zorgen op hun beurt voor sociale controle op en om het landgoed.

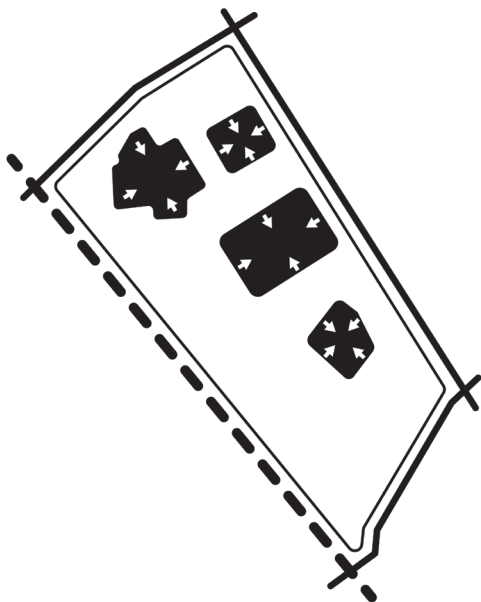
Interventies

Ontwikkelprincipes

De ruime opzet van het landgoed maakt het mogelijk de zorg aan kwetsbare doelgroepen te combineren met een helende functie voor een grotere groep. Het landgoed kan daarmee een aanjager van de mentale gezondheid van heel Eindhoven worden. Beter verbonden met de omgeving, met een groene biodiverse beek, een levendig centrum én een gedeelde ruimte voor iedereen. Hiervoor zijn de volgende ontwikkelprincipes van belang.

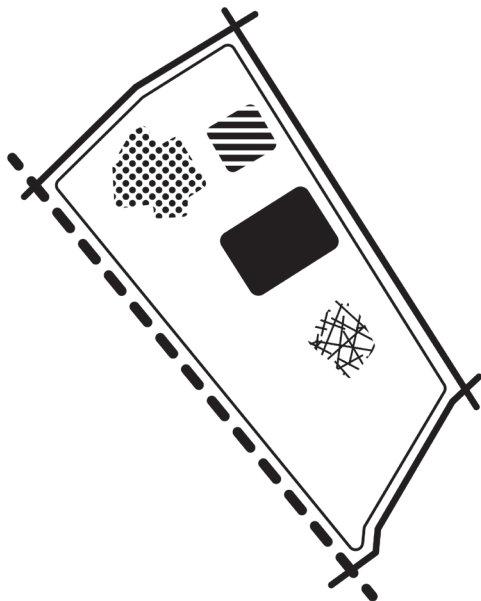
1. Verdicht in clusters

Door de functies samen te brengen in een aantal clusters, vergroot de leesbaarheid van het terrein en ontstaan meer mogelijkheden voor interactie tussen de functies. Met het verhogen van de dichtheid ontstaat ook meer draagvlak voor gedeelde voorzieningen en gezamenlijke parkeeroplossingen.

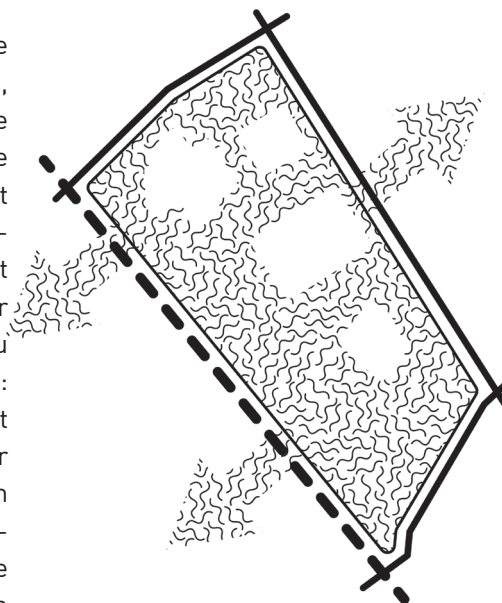
2. Diverse zorgmilieus

Door aan ieder milieu een passend therapeutische milieu toe te kennen, kunnen ze gericht worden geprogrammeerd. Het zorgmilieu geeft aan waar de nadruk binnen dat cluster op ligt. Zo kan de brede zorgvraag worden gefaciliteerd. Dit betekent dat er verschillende clusters zijn voor verschillende cliënten, op verschillende momenten op de dag of in hun behandeling: opbouwend, integrerend of ondersteunend.

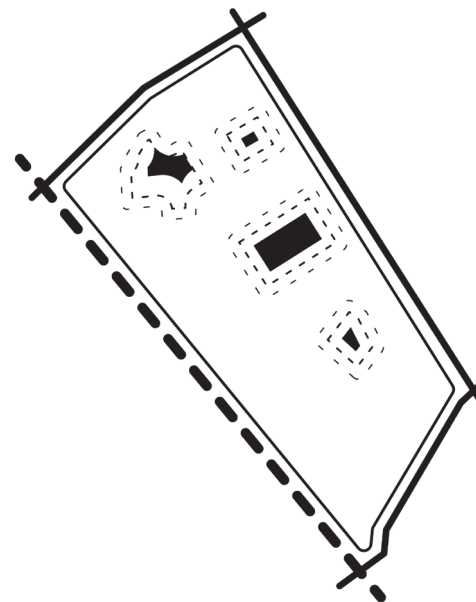
3. Bescherm het bos

De bosrijke omgeving is de kwaliteit van het landgoed, maar wordt beetje bij beetje verkleind door nieuwe ontwikkelingen. Op het landgoed staat het beschermen en versterken van het zwakke centraal, ook voor de ruimtelijke inrichting zou dit principe moeten gelden: buiten de clusters wordt daarom niet gebouwd. Hier krijgt het bos de ruimte om zich te ontwikkelen. Het wateroppervlak van de Grote Beek wordt uitgebreid en biodiversiteit wordt gestimuleerd.

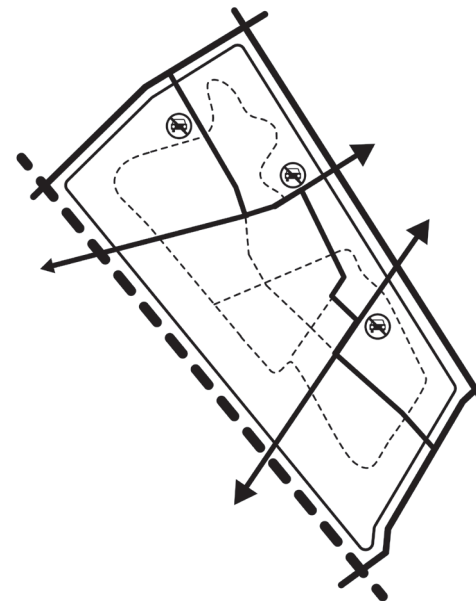
4. Oriëntatie door centrale plekken

Niet elke plek op het landgoed is goed leesbaar: entrees zijn van elkaar af gericht en de buitenruimte biedt weinig hiërarchie en richting. Om de toegankelijkheid van het landgoed te vergroten, krijgt elk cluster een centrale plek: een plein of groenruimte waar levendigheid ontstaat en ruimte wordt geboden aan initiatieven. Voorkanten worden naar deze plekken toe georiënteerd ter verbetering van de sociale controle.

5. Een hiërarchisch netwerk

Het wegen- en padensysteem herkenbaarder ingericht en verbonden met de structuren buiten het terrein. Voor auto's (afgezien van beheer en logistiek) is er geen doorgaande verbinding. Parkeren gebeurt aan de rand van de clusters in hubs of groene parkeervelden. Zo wordt het terrein grotendeels verkeersvrij en optimaal ingericht voor behandeling in de buitenruimte en recreatief gebruik.

Hersteldoel De Grote Beek 2040

Toekomstbeeld van het zorglandgoed De Grote Beek. Door het volgen van de ontwikkelprincipes ontstaan vier verschillende zorgclusters, van elkaar gescheiden door het bos en de meanderende Grote Beek. Op de volgende pagina's worden de ruimtelijke functies en programmatische invulling van drie clusters beschreven.

LEGENDA

- De Grote Beek
- Wandelpaden en voetgangersgebieden
- Bestemmingen langs het Breinpad
- Zoekgebied nieuwbouw
- Centrale parkeervoorziening
- Autoweg
- Autoweg, enkel voor logistiek en beheer

Gezondheidscampus

Integrerend cluster

In het campuscluster staat integratie met anderen centraal. Het slaat daarmee de brug tussen gezondheidszorg en de samenleving. Mensen met psychische klachten komen nu vaak in een sectorale keten van behandelingen terecht die één voor één worden doorlopen. Deze methode blijkt vaak ineffectief, weinig flexibel en onvoldoende voor te bereiden op het terugvinden van een positie in de maatschappij.

In het campuscluster komen verschillende functies en behandelingen samen: van geestelijke gezondheidszorg tot schuldhulpverlening, van administratieve ondersteuning tot behandeling, en van ontmoetingsruimte voor bezoekers tot (zorg)woningen. In deze 'maatschappij in het klein' is iedere gebruiker welkom en wordt onderlinge ontmoeting gestimuleerd. Hier wordt vorm aan gegeven door ruimte te bieden aan verdere verdichting, functiemenging en het maken van ontmoetingsplekken in de bebouwing en buitenruimte.

Referentie: campusgebouwen rondom groen binnenterrein met ruimte voor ontmoeting.

Referentie: biodivers en open campusterrein ingericht voor langzaam verkeer

Referentie: ontmoeten en ontspannen in een groene omgeving

Het Erf

Opbouwend cluster

In het opbouwende cluster is binnen de beschermende omgeving van het landgoed ruimte voor verschillende activiteiten waarmee zingeving wordt ondersteund. In dit cluster wordt voortgebouwd op de bestaande activiteitenlocaties op het landgoed: de boerderij, paardentherapeut, tuin en sportvoorzieningen. Deze activiteiten bieden ook mogelijkheden voor interactie met de buitenwereld, zoals op de boerderij en bij Caffeine Dealers.

Referentie: ruimte voor experiment en spontane activiteiten.

Referentie: contact met, en zorg dragen voor de natuur

Referentie: centrale ontmoetingsplek

Binnen dit cluster wordt de buitenruimte verbeterd, zodat de bestemmingen beter gevonden worden en de verbindingen tussen de verschillende functies te versterken. Veel van deze activiteiten zijn ontstaan vanuit kleinschalige initiatieven van cliënten en behandelaars. Het ondersteunen van deze initiatieven draagt bij aan de zelfstandigheid van cliënten en versterkt de band met behandelaars, daarom wordt binnen dit cluster structureel ruimte en budget gereserveerd om te experimenteren met nieuwe ideeën.

Het Herstelbos

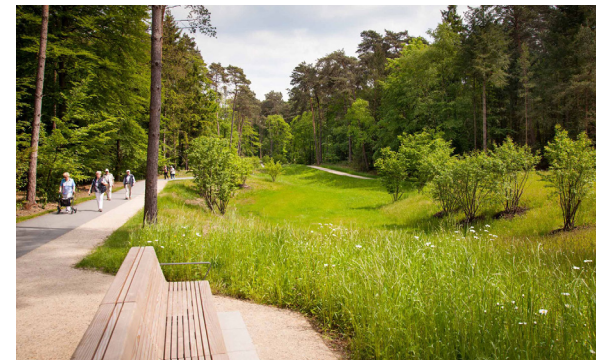
Ondersteunend cluster

Referentie: kunst zet aan tot verwondering en gesprek: ontdekken op Breinpad 2.0

Referentie: natuurlijke inrichting met duidelijke padenstructuur

Referentie: geïntegreerde zitgelegenheid

Het bos is ingericht om volledig tot rust te kunnen komen en is daarom zo min mogelijk bebouwd en geprogrammeerd. Wandelpaden worden gebruikt in behandeltrajecten en door recreatieve bezoekers, en zijn aangesloten op het grotere netwerk van routes in het stadsbos. Zo vergroot het bereik van het landgoed en vervaagt de grens naar de omliggende buitengebieden. Binnen de wilde natuur bevinden zich kalme zitplekken en langs het Breinpad is ruimte voor zorgvuldige ingepaste kunstobjecten die uitnodigen tot

reflectie en contemplatie. De Grote Beek wordt aangesloten op de watersystemen rond het landgoed, verbreed om meer water op te kunnen vangen en ingericht met natuurlijke oevers. Zo blijft het landgoed ook in de toekomst klimaatbestendig en bruikbaar voor de zorg.

Conclusies

Gezondheidslandschap van de toekomst

Dit behandelplan dient als ontwikkelrichting voor zorglandgoed De Grote Beek. Het laat zien hoe ruimtelijke kwaliteit kan worden ingezet om bij te dragen aan mentale gezondheid, zowel voor cliënten als de rest van de samenleving. Daarmee wordt een duurzame invulling gegeven aan het landgoed en positioneert het zich op een duidelijke manier in de bredere stedelijke context. Bovendien bieden de ontwikkelprincipes handvatten voor de inrichting van andere plekken in Eindhoven en Nederland, en laat het zien hoe ook hier toegewerkt kan worden naar gezondheidslandschappen van de toekomst.

- De gesprekken met behandelaars en cliënten hebben het belang aangetoond van aantrekkelijke, rustige, groene buitenruimte voor de mentale gezondheid van de samenleving. Dit geeft het bosrijke landgoed een unieke kwaliteit die kwetsbaar is en beschermd moet worden. Behoud van de groene kwaliteit dient daarom altijd mee te worden genomen bij toekomstige ontwikkelingen op het landgoed. Ook voor de stedelijke omgeving buiten het landgoed is dit van belang: ook hier draagt een groene inrichting bij aan mentaal welzijn.
- De inrichting van het landgoed is als gevolg van verschillende ad hoc keuzes sterk verrommeld. Het opstellen van een strategisch raamwerk dat de kaders beschrijft waaraan toekomstige ontwikkelingen dienen te voldoen, is nodig om de waarden van het landgoed te behouden en versterken. Om tot een consistente inrichting te komen, dient dit raamwerk over een langere periode richting te geven aan de inrichting van het landgoed.

- De verschillende zorgfuncties bevinden zich nu verspreid over het landgoed. Door deze te clusteren in zorgmilieus, ieder met een eigen identiteit, kan de ruimtelijke inrichting beter worden aangesloten op de verschillende typen behandeltrajecten. Zo ontstaat ruimte om een grote, diverse groep mensen de middelen te geven om hun mentale gezondheid op peil te houden.
- Het landgoed bevindt zich niet in een vacuüm. Bij het maken van ruimtelijke keuzes dient daarop de inpassing in de bredere context te worden meegenomen. Zo ontstaan er mogelijkheden voor een landschappelijke koppeling met de directe omgeving en een ruimtelijke relatie met andere zorginstellingen in de stad.
- Het opstellen van een eigen ruimtelijke ontwikkelvisie stelt GGzE in staat om proactief samenwerkingen aan te gaan met partijen in de omgeving. De ruimtelijke druk van de stad Eindhoven kan daarbij worden ingezet als hefboom voor de ontwikkeling van het landgoed.

KOLLEKTIEF

CRa
College van Rijksadviseurs

Gijs de Haan
Corné Strootman
Vincent Peters

Hans Pepers
Martijn Schuurman
Theike Roelofs

Wouter Veldhuis
Carolien Ligtenberg

contact@kollektief.net

